

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor; given Stockholms slott den 14 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. J. Beskow.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Beskow, anför:

Genom förordning den 11 september 1885 bestämdes, att de räntor å skattefrälsehemman, vilka genom köp, byte eller gåva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blivit med jordäganderätten förenade, finge i mån som vederbörande ägare därom framställde anbud, sedan behörig utredning om utskyldernas rätta natur och belopp ägt rum, för statsverkets räkning inlösas; och meddelades tillika grunder för inlösningsprisets bestämmande m. m. ävensom föreskrift, att vederbörande ägare, som ville begagna sig av den sålunda bestämda inlösen, skulle inom ett år från författningens dag därom hos kammarkollegium eller vederbörande länsstyrelse göra anmälan. Genom kungörelse den 3 februari 1888 samt i lagen den 2 december 1892 angående avskrivning av de å viss jord vilande

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 105 häft. (Nr 142.)

grundskatter och vad därmed äger sammanhang bestämdes ersättning till ägare av skattefrälsehemman, vars skattefrälseränta ehuru varande av den beskaffenhet, som avsåges i förordningen den 11 september 1885, icke blivit av statsverket inlöst. Ändrade grunder rörande inlösningspriset bestämmande fastställdes i kungörelser den 3 juli 1903 och den 6 maj 1904.

I överensstämmelse med särskilda efter olika motioner fattade riksdagsbeslut utsträckte Kungl. Maj:t tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor genom kungörelser den 13 juli 1887 till utgången av år 1888, den 29 maj 1891 till utgången av år 1892, den 8 mars 1895 till utgången av år 1896, den 11 maj 1900 till utgången av år 1903, den 8 maj 1903 till utgången av år 1906, den 20 april 1906 till utgången av år 1909 och den 14 maj 1909 till utgången av år 1912.

I proposition (nr 161) till 1911 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att jämväl skattefrälseräntor, som varit med jordäganderätten förenade, i vissa fall skulle få inlösas. Sedan framställningen bifallits av riksdagen, utfärdades genom förordning den 2 juni 1911 bestämmelse av innehåll, att räntor å skattefrälsehemman, vilka vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit med jordäganderätten förenade, likställdes med räntor, vilka icke varit med jordäganderätten förenade.

I enlighet med särskilda efter framställningar från Kungl. Maj:t fattade riksdagsbeslut utsträcktes tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor ytterligare dels genom kungörelse den 12 juli 1912 till utgången av år 1917 och dels genom kungörelse den 25 juni 1917 till utgången av år 1922.

I skrivelse den 8 maj 1918, nr 198, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, på vad sätt ägare av skattefrälseränta kunde hos länsstyrelse få uppbära de räntor, till vilka han vore ägare, samt därefter företaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Över denna skrivelse avgåvos utlåtanden av länsstyrelserna inom flertalet län ävensom av kammarkollegium och statskontoret. I sitt utlåtande framhöll *kammarkollegium*, att kollegium funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke särskilt med hänsyn till påtalade olägenheter för räntegivarna att utgöra sina räntelikvider borde tagas i övervägande frågan om vidtagande av åtgärder för skattefrälseräntornas skyndsamma indragning till statsverket. På av kollegium anförda skäl hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t täcktes finna den i riksdagens skrivelse gjorda framställningen ej föranleda annan åtgärd, än att nya bestämmelser utfärdades rörande grunden för beräkning av skattefrälseräntornas inlösningsvärde samt att gällande bestämmelser angående rätt för ränteägaren att taga initiativ till inlösnings för statsverkets räkning av skattefrälseränta utsträcktes att gälla jämväl räntegivare. I en vid utlåtandet fogad skiljaktig mening förklarade tvenne ledamöter sig ifrågasätta effektiviteten av de av kammarkollegii pluralitet föreslagna åtgärder samt finna tiden vara inne, att åtgärder vidtoges för expropriation av kvarvarande skattefrälseräntor. *Statskontoret* förklarade i

sitt utlatande sig icke hava något att erinra mot vad kammarkollegium föreslagit i syfte att påskynda inlösnings av skattefrälseräntor.

Genom proposition den 10 mars 1922, nr 202, föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen besluta, att den genom förordningarna den 11 september 1885 och den 2 juni 1911 bestämda inlösen av skattefrälseräntor finge även efter 1922 års utgång äga rum, därest vederbörande ränteägare, som ville begagna sig av denna inlösen, därom i den ordning, förstnämnda författning stadgade, gjorde anmälan inom utgången av år 1924.

Vid anmälan sagda den 10 mars 1922 av frågan om denna proposition yttrade min företrädare i ämbetet efter att hava erinrat, att inlösningsbara skattefrälseräntor till belopp av sammanlagt omkring 750,000 kronor ännu torde kvarstå oinlösta, följande:

»Det måste ur det allmännas synpunkt anses önskligt, att dessa räntor snarast möjligt bringas att upphöra. Den hittillsvarande lagstiftningen om räntornas inlösen har emellertid visat sig vara otillräcklig för uppnående av detta syfte. Någon nämnvärd ändring härutinnan torde knappast vara att förvänta, så länge nuvarande regler i fråga om inlösningsprisets bestämmande kvarstå. Såsom kammarkollegium i — — — omförmälda utlatande framhållit, skulle givetvis en snabbare inlösen av räntorna befordras genom bestämmande av för ränteägarna gynnsammare grunder för beräkning av räntornas inlösningsvärde. I likhet med kollegium anser jag tiden nu vara inne att genomföra en dylik förändring, i syfte att inlösningspriset må bestämmas till vad som skäligen kan anses motsvara räntornas verkliga värde; och synas i detta avseende bestämmelserna i 9 § i lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor kunna tjäna till ledning, därvid givetvis bör beaktas, att de senaste årens priser å vissa persedlar varit abnormt höga. Sker detta, synes mig emellertid en ytterligare åtgärd i syfte att åstadkomma en snabb och fullständig inlösnings av ifrågasvarande räntor kunna utan olägenhet vidtagas. På sätt kammarkollegium erinrat, förutsågs redan vid inlösningsinstitutets införande, att det till slut kunde bli nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder i fråga om de kvarstående räntorna, vare sig genom dessas exproprierande eller på annat sätt. Även med de av mig ifrågasatta ändrade grunder för beräkningen av inlösningspriset synes man icke äga tillräckliga garantier för att samtliga skattefrälseräntor inom rimlig tid komma att försvinna. Enligt min mening böra därför tillika åtgärder vidtagas, i syfte att inlösen må kunna åstadkommas jämväl i de fall, där ägaren alltjämt underlåter att påkalla sådan. Lämpligast synes detta syfte kunna vinnas genom inrymmande åt staten av befogenhet att påkalla inlösen av skattefrälseränta.

Jag är emellertid icke beredd att framlägga något förslag till av mig nu ifrågasatta ändringar i bestämmelserna om inlösnings av vissa frälseräntor. Uppdrag att utarbeta förslag till erforderliga lagbestämmelser i ämnet synes mig böra lämnas åt kammarkollegium och statskontoret.

I avbidan på genomförande av den lagstiftning, som salunda förordats, läser självfallet en utsträckning böra äga rum av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor. Det torde vara tillräckligt att tiden härför sättes till utgången av år 1924.

Med min uppfattning angående de åtgärder, vilka äro erforderliga för

astadkommande av en snabbare inlösen av ifrågavarande frälseräntor, finner jag det icke vara av behovet påkallat, att nu allmänneligen påbjuda ett visst förändrat sätt för likvidering av ännu oinlösta räntor.»

Omförmälda proposition blev av riksdagen bifallen, och kungörelse i ämnet utfärdades den 26 maj 1922 (nr 255).

Angående vad som sålunda och i övrigt i detta ämne tidigare förekommit tillåter jag mig att hänvisa till det utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 mars 1922, som finnes fogat vid berörda proposition.

Genom remiss den 10 mars 1922 anbefalldes kammarkollegium och statskontoret att avgiva förslag till de lagbestämmelser, vilka kunde anses erforderliga för genomförande av de av departementschefen ifrågasatta ändringar beträffande inlösen av skattefrälseräntor. Förslag i detta ämne avgavs av ämbetsverken den 24 oktober 1922. Ämbetsverken hava därvid

dels hemställt, det täcktes Kungl. Maj:t i proposition föreslå riksdagen besluta ej mindre att lösesumman för sådana frälseräntor, som enligt förordningarna den 11 september 1885 och den 2 juni 1911 härefter komme att av statsverket inlösas, skulle utgöra det kapitalbelopp, som erhöles genom att räntorna efter medeltalet av markegångsprisen för de sist förflutna tio åren med tillagd forsellönsersättning av 8 öre kubikfoten för råg och korn och 6 öre kubikfoten för havre kapitaliserades efter fyra för hundra, dock att, därest något av åren 1917—1921 inginge i tioårsperioden, samma ars markegångspris icke skulle tagas i beräkning, än även att den genom nämnda förordningar bestämda inlösen av skattefrälseräntor finge äga rum även efter utgången av år 1924,

dels ock framställt följande förslag till bestämmelser ifråga om inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor att träda i kraft den 1 januari 1925:

»1) Frälseränta, varom i kungl. förordningarna den 11 september 1885 och den 2 juni 1911 förmåles, skall, därest vederbörande ägare icke i den ordning förstnämnda förordning stadgar därom framställer anbud, i enlighet med vad nedan sägs för statsverkets räkning inlösas.

2) Lösesumman för frälseränta, som sålunda inlöses, bestämmes i enlighet med de grunder, som äro eller bliva stadgade beträffande frälseränta, som inlöses jämlikt sagda förordningar.

3) Länsstyrelse har att beträffande skattefrälseränta, för vilkens utgivande vederbörande hemmansägare jämlikt kungl. förordningen den 3 februari 1888 och § 4 i lagen den 2 december 1892 bekommer ersättning av statsmedel, med ledning av i § 2 nyssnämnda kungörelse omförmälda yttrande av kammarkollegium om i räntan ingående, kronan avhända belopp i penningar och persedlar och av hemmansägaren avlämnat kvitto å räntan, utvisande huru denna utgjorts, enligt ovan stadgade grunder verkställa uträkning av lösesumman å frälseräntan.

4) Befinnes vid undersökning, som verkställles på grund av framställning enligt lagen om avlösning av vissa frälseräntor den 8 november 1912, att frälseränta är av beskaffenhet att rätteligen böra för statsverkets räkning inlösas, har länsstyrelse, sedan kammarkollegium lämnat uppgift om de i räntan ingående, kronan avhända belopp i penningar och persedlar, att på enahanda sätt verkställa uträkning av lösesumman.

5) Länsstyrelse har att införskaffa äganderätts- och gravationsbevis angående räntan, där sådana icke redan till länsstyrelsen avlämnats.

6) Skattefrälsehemman, vars ränta blivit inlöst till kronan, skall i jordboken omföras till skatte.»

Härjämte borde bestämmelserna i avlösningslagen rörande anteckning i lagfarts- och inteckningsprotokollen om att avlösningspåkallats (4 §), vederbörande ränte- och fastighetsägares hörande (5 §), inteckningshavares under rättande (6 §), utslags meddelande, besvär däröver och rättsägares under rättande (11 och 12 §§), utslags kungörande och antecknande i lagfarts- och inteckningsprotokollen (14 §) samt om lösesummans utbetalande (15 §) i tillämpliga delar ingå i den blivande författningen.

Från ämbetsverkens beslut om detta utlåtande uttalades av en ledamot en i viss mån skiljaktig mening av innebörd, att ränteägaren icke borde betagas den rätt, som i avlösningsärendet tillerkändes sökande, att vid allmän domstol påkalla prövning av skattefrälseräntas innehåll.

Lika med min företrädare i ämbetet finner jag, att det måste ur det allmännas synpunkt anses önskligt, att skattefrälseräntorna snarast möjligt bringas att upphöra. Efter det att kammarkollegium och statskontoret avgivit förberörda förslag, har också inom finansdepartementet frågan om ett snabbare inlösande av skattefrälseräntorna varit föremål för överbäganden i skilda riktningar. Utredningen i ämnet har emellertid ännu icke slutförts; och det har så mycket mindre syntts lämpligt att nu påskynda frågans avgörande, som grunderna för inlösningsprisets bestämmande skulle komma att hänföras till en tidsperiod, vilken kännetecknas av synnerligen växlande prishållanden. Härtill kommer att, därest, en allmän inlösningsomdelbart skulle ske, härav skulle föranledas betydande kapitalutlägg, vilka givetvis under nuvarande statsfinansiella förhållanden böra så vitt möjligt undvikas. Av huvudsakligen dessa skäl har jag ansett mig böra avstå från att nu söka framföra något förslag till frågans lösning, och jag saknar förty anledning att närmare uttala mig rörande ämbetsverkens förslag och skälen därför. Vid dessa förhållanden läser en utsträckning böra äga rum av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor, och torde tiden härför böra sättas till utgången av år 1927. Skulle frågan anses tidigare vara mogen för en slutgiltig reglering, läser Kungl. Maj:t icke underlåta att därom framställa förslag.

*Departements-
chefen.*

På grund av vad salunda anförts far jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, att den genom förordningarna den 11 september 1885 (nr 55) och den 2 juni 1911 (nr 73) bestämda inlösen av skattefrälseräntor må även efter innevarande års utgång äga rum, därest vederbörande ränteägare, som vill begagna sig av denna inlösen, därom i den ordning, förstnämnda författning stadgar, gör anmälan inom utgången av år 1927.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 142.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla och förordnar, att proposition av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Grip.